

ANTRENÖRLERİN MESLEKİ ETİK İLKELERİ NELERDİR? NASIL ÖLÇÜLÜR? ÖLÇEK GELİŞTİRME: ÖLÇEĞİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ

Semiyha DOLAŞIR TUNCEL¹ Şener BÜYÜKÖZTÜRK²

Geliş Tarihi: 04.01.2009

Kabul Tarihi: 19.10.2009

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini belirlemede kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek ve antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri arasında cinsiyet ve görev değişkenlerine göre anlamlı fark olup olmadığına da bakmaktır. Çalışma grubu, 44 antrenör ve 160 sporcudan oluşmuştur. Antrenörlerin % 18,2'si kadın, %81,8'i erkek, sporcuların %29,4 kadın, %70,6'sı erkektir. Grubun yaş ortalaması 23'dür. Gereksinim duyulan veriler "Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Ölçeği" (AMEİÖ) ile toplanmıştır. AMEİÖ'nün faktör yapısının belirlenmesi için, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmış, ölçeğin güvenirliliği için Cronbach Alfa katsayısı (.97) ve Spearman Brown korelasyonu (.84) hesaplanmıştır. Cinsiyet ve görev değişkenlerine göre etik ilkelere uyma düzeyleri arasındaki fark ise Mann Whitney U analizi kullanılarak test edilmiştir. Ölçekle ilgili sonuçlar AMEİÖ'nun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir. Erkek antrenörler, kadın antrenörlerle kıyasla etik ilkelere daha yüksek düzeyde uymaktadırlar. Görev değişkenleri incelendiğinde, antrenörler kendilerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin sporcuların görüşlerine kıyasla daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Antrenörlerin etik ilkeleri, ölçek geliştirme.

WHAT ARE THE PROFESSIONAL CODES OF COACHES AND HOW ARE THEY MEASURED? DEVELOPMENT OF SCALE: VALIDITY AND RELIABILITY OF THE SCALE

ABSTRACT

The purposes of this study were to develop a valid and reliable scale used to determine compliance levels to professional ethic codes of athletic coaches and examine the athletic coaches' compliance levels to professional ethic codes in terms of gender and position variables. Participants were 44 coaches (18, 2 % female, 81, 8 % male) and 160 athletes (29, 4 % female, 70, 6 % male) (n=204, total). To obtain related data, Coaches' Professional Ethics Code Scale (CPECS) which was five degrees likert type was administered. To determine factor structure of scale, exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA) were applied. For the reliability of the scale, Cronbach Alfa coefficient (.97) and Spearman Brown split-half correlation coefficient (.84) were calculated. Coaches' compliance levels to professional ethic codes in terms of gender and position variables were analyzed by Mann Whitney U analysis. The results revealed that CPECS was a valid and reliable scale. Male coaches complied with ethical codes at a higher level in comparison to female. When the position variable was examined, coaches stated that their compliance level of ethical codes at higher than compared with athletes' thought.

Key Words: Ethical codes of athletic coaches, the development of scale.

GİRİŞ ve AMAÇ

Maddi değerlerin hızla manevi değerlerin yerini almakta olduğu günümüzde, insanların bireysel ve toplumsal ilişkilerinde doğru davranışları beklemeleri doğal olmasına karşın, bu doğru davranışlarla karşılaşmaları her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Bununla birlikte, bir meslek grubuna ait olan bireylerin, mesleklerinin gerekliliklerini yerine getirirken adil, insana değer veren, insanı seven davranışlara sahip olması ve bu davranışları göstermesi beklenir. Bir meslek alanındaki yeterlilik sadece o alana ait bilgi ve becerilere sahip olmakla değil, o alana ilişkin doğru tutum ve

¹ Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

² Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi

davranışlara sahip olmakla da ilişkilidir. Bu tutum ve davranışların evrensel boyutta kabul görmüş ve benimsenmiş değerlere uygun olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, meslek gruplarının evrensel değerler temelinde mesleki etik ilkelere sahip olmaları beklenir.

Etik doğru ve yanlış davranışları tanımlayan kurallar bütünüdür. Bu etik kurallar bizlere davranışlarımızın kabul edilebilirliğini, kabul görmezliğini ve yanlışlığını söyler (1). Etik, hangi hareketler ahlakça doğru, hangi hareketler doğru değil gibi sorulara temas eden felsefenin bir dalıdır ve değer yüklü bir tanımlamadır (2). Etik neyin değerli olduğunu belirlemek, davranışlarımızda adaletli olanı sergileyebilmektir (3). Etik bir yaklaşım tutarlılık, ve önemsemeyi içermelidir (4). Kısaca etik; İnsanlar arası değer ilişkileri üzerinde akıl yürütme, geçmiş ve bugüne ilişkin doğru ve yanlış ölçülerin anlatımıdır. Bir meslekte bilgi ve beceriler kadar o alana ilişkin doğru tutum ve davranışların sergilenmesi de son derece önemlidir. Bu noktada "mesleki etik" kavramı ortaya çıkmaktadır ve mesleki etik ilkelerin tanımlanmış olması gerekmektedir. Meslek grupları da toplum içerisinde önemli bir kitleyi oluşturmaktadır. İş hayatının değişen doğası, iş yerlerinde meslek etiğine duyulan ihtiyacı ön plana çıkartmaktadır. Bugünün iş gücü eskiye göre bünyesinde farklı ırk, din, yaş, eğitim ve sosyo ekonomik statüye sahip insanlardan oluşmaktadır. Bu insanların sahip oldukları farklı değerler, amaçlar iş gücüne yansımaktadır (5,1).

Bu noktada mesleki etik, belli bir meslek grubuna ilişkin doğru ve yanlış davranışları inceleyerek, bireylerin sağduyulu seçimler yapmalarında onlara yol gösteren ilke ve değerler bütünü olarak ortaya çıkmaktadır. Mesleki etiğin en önemli özelliği dürüstlük, adalet, eşitlik, saygı gibi temel ahlaki değerler üzerine her meslek için ayrı düzenlenmiş özel yazılı kuralları olan mesleki etik ilkelere meslek üyelerinin uyması gerekliliğidir (6,2,7).

Belli bir katılımcı kitlesi tarafından rekabetin/yarışmanın gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan çeşitli fiziksel aktiviteler anlamında kullanılan spor (8), insanın bütünsel eğitimi için gerekli bir araç ve eylem olarak tanımlanabilir (9). Spor çok boyutlu, toplumsal yapıya sahip bir olgu ve insan yaşantısının vazgeçilmez bir unsuru olmakla birlikte etik temele dayalı ve değerli kültürel bir uygulamadır (10). Spor tarihinin oluşumundan bugüne spor toplulukları, sporun kendisine ait bir takım etik davranışlara sahip olduğu ve bu davranışların sporun taraftarlarına kazandırılmasının ve geliştirilmesinin önemli bir sorumluluk olduğuna inanmışlardır (11). Günümüzde ülkeler arasında gelişen uluslararası dostluk olgusu ile birlikte bilimsel ve teknolojik yenilikler, spora çağdaş bir anlam kazandırmıştır. Böylece spor, ülkelerin kültürel ilişkilerini sağlayan, ülkeler arasındaki sorunları gideren ve ülkeleri birbirine yaklaştıran bir araç niteliği de kazanmıştır (12). Olimpiyat oyunları, sporun kültürler arası anlayış ve işbirliğinde bir araç olduğunu ortaya koyan iyi bir delildir. Uluslar arası ortak yaşama da evrensel değerleri ve deneyimi geliştirir. Bu evrensel değerler ve deneyim, farklı kültürlerden insanların açıkça anlaşılabilir ve hürce ifade edilmiş değerler üzerinde birlikte yaşama yolları oluşturabileceklerinin doğrudan ispatıdır (2).

Son zamanlarda sporun gerçek amacından saptırılarak bir takım çıkarlar için araç haline gelmesi ve ahlak değerlerinin yerini maddi değerlerin alması, bu alanda spor etiğine duyulan ihtiyacı daha iyi ortaya koymaktadır. Spor etiği genel anlamda, sporun gelişmesinde önemli rol oynayan sporun taraftarlarının görev ve sorumluluklarını dürüstlük, adalet, açıklık, tarafsızlık ve saygı gibi evrensel değerler doğrultusunda yerine getirmeleri, çalışmalarını ilkelere bağlamalarını kapsamaktadır. Spor etiğinin temel amacı da, bireylere spor alanında kabul görmüş evrensel etik ilkelerin benimsenilerek (13) bu ilkelerin sportif ortamlarda davranış boyutunda sergilenmesini sağlamaktır. Spor etiği ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalarda, spor derslerine ve sportif yarışmalara katılımın bireylerin etik değer seçimleri ve ahlaki gelişimleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur (14,15,16,17,18).

Burada önemli olan, bu davranışların kazandırılmasında aracı olan antrenörlerin meslek etiği kapsamında antrenör meslek etik ilkelerini benimseyerek davranışlarında sergileyebilmeleridir. Günümüzde antrenörlük mesleği içinde yaşanan etik dışı davranışlar antrenörlüğün ve sporun saygınlığını azaltmaktadır. Bu noktada, birçok uluslar arası spor komiteleri ve birlikleri antrenörlerin görevlerini saygı, dürüstlük, tarafsızlık, adalet gibi evrensel değerler doğrultusunda yerine getirmelerine rehberlik edecek "antrenörlük etik ilkelerini" belirlemiştir (19,32,33,34,35,36). Yukarıdaki açıklamalara dayalı olarak, bu çalışmanın temel amacı antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini belirlemede kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Bilindiği üzere ülkemizde bu amaca yönelik geliştirilmiş bir ölçek bulunmamaktadır. Bu ölçek ile hem antrenör hem de sporcu bakış açısı ile antrenörlerin uygulamalarında eksik olan etik değerler saptanarak gerekli çalışmaların yapılması sağlanacaktır. Araştırmada ikinci olarak, antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri arasında, cinsiyet ve görev değişkenlerine göre anlamlı fark olup olmadığı da incelenmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

I. Etik İlkelerin Belirlenmesi

Antrenörlerin meslek etik ilkelerine uyma düzeylerini değerlendirmeye yönelik ölçek geliştirme çalışmalarının ilk aşamasında "Antrenör meslek etik ilkeleri nedir?" sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaçla, "Antrenör Meslek Etik İlkeleri Belirleme Formu" (AMEF) hazırlanmıştır. Formda yer alan soruları oluşturabilmek için ilgili literatür ile ulusal ve uluslararası antrenör birlikleri, olimpiyat komiteleri, antrenör derneklerinin etik ilkeleri taranmış, alan uzmanlarının

DOLAŞIR TUNCEL, S., BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., “Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği”

görüşleri alınmıştır. Form için ilk aşamada 189 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda bulunan 189 madde 10* alan uzmanının (antrenör, antrenör olmakla birlikte öğretim elemanı ve ölçme ve değerlendirme uzmanı) görüşlerine sunulmuş, form öneri ve görüşleri doğrultusunda 70 maddeye indirilmiştir. AMEF, kişisel bilgiler (9 soru) ve antrenörlerin etik davranışlarına ilişkin 70 maddenin yer aldığı iki bölümden oluşmaktadır. AMEF 82 bireysel (cimnastik, vücut geliştirme, yüzme), 78 ikili (tenis, boks, taekwon-do) ve 224 takım sporları (basketbol, voleybol, hentbol) branşlarında görev yapan ve gönüllü olarak çalışmaya katılan toplam 384 antrenör'e uygulanmıştır. Anderson'a (1990, 202) göre 5000-50000 arasındaki evrenden alınacak örneklem sayısının alt sınırı, 0.05 tolerans gösterebilir hata için 381 olarak belirtilmiştir (28). 381 sayısı, 11997 olan evrenin yaklaşık %3.2'ini kapsamaktadır. Tabakalı örneklem bu yüzde dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Diğer bir deyişle, branşlardaki toplam antrenör sayısı 11997 olan evrenden örneklem olarak 384 antrenör seçilmiştir. Antrenörlerin Branşlarına göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Formda yer alan 70 maddeden 67'sinde antrenörlerin “antrenör etik ilke” olarak % 90 veya daha fazla oranda görüş birliğine sahip oldukları, üç madde için ise onaylayanların oranının bu düzeyin altında kaldığı belirlenmiştir. Buna göre antrenör meslek etik ilkesi olarak hemen hemen tüm katılımcıların onayladığı 67 madde, oluşturulacak ölçekte yer almıştır.

Tablo 1: Branşlara Göre Antrenörlerin Evren ve Örneklem Sayıları

Branş	Evren (N)	Örneklem		
		n	%	
Bireysel	Jimnastik	87	3	1.3
	Vücut Geliştirme	552	18	4.7
	Yüzme	1916	61	16
İkili	Tenis	966	31	8
	Boks	466	15	4
	Taekwon-Do	985	32	8
Takım	Basketbol	2322	74	19
	Voleybol	3306	105	27
	Hentbol	1397	45	12
Toplam	11997	384	100.0	

Katılımcıların %1.3'ü jimnastik, %4.7'si vücut geliştirme, %16.0'si yüzme, %8.0'i tenis, %4.0'ü boks, %8.0'i Taekwon-Do, %19.0'ı basketbol, %27.0'si, voleybol %12.0'si hentbol sporuyla uğraşmaktadır.

II. Uygulama Ölçeği ve Verilerin Toplanması

Çalışmanın ikinci aşamasını, antrenör meslek etik ilkelerine, antrenörlerin uyma sıklıklarının ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması oluşturmaktadır. Ölçek, antrenörlerin ölçekteki her ifadenin kapsadığı tutum ögesine katılma/katılmama derecesini bildirmesi amacıyla beşli derecelendirme ölçeği şeklinde düzenlenmiştir (29). Ölçekte yer alan seçenekler, “kesinlikle katılmıyorum” (1), “kesinlikle katılıyorum” (5) dir. Ölçekten elde edilen puanların artması, antrenörlerin mesleki etik ilkelere uygun davranma düzeylerinin arttığını ifade etmektedir. Antrenör Meslek Etik Ölçeği (AMEÖ)'nin geliştirilmesi sürecinde, 160 milli sporcu, 44 antrenör olmak üzere toplam 204 kişi, çalışma grubunu oluşturmuştur. Katılımcıların tamamı, Türkiye'de Ocak- Mart 2005 tarihleri arasında Milli Takım kamplarına çağrılan milli takım sporcuları ile bu sporcuların antrenörlerinden oluşmaktadır. Anketin her iki gruba uygulanarak, gruplar arası farklılıklarda ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan sporcuların branşlarına göre dağılımları incelendiğinde, %33,8'inin bireysel branş sporcusu (N=54), %36,9'nun ikili branş sporcusu (N=59) ve %29,4'ünün takım sporları sporcusu (N=47) olduğu görülmektedir. Bu sporcuların (N=47) %29,4'ü kadın sporcu iken, (N=113)%70,6'sı erkek sporculardır. Sporcuların 135'i (%84.4) 18-23 yaş grubu, 25'i (%15.6) 24 ve üstü yaş grubu arasındadır.

Sporcuların 82'si (%51,3) üniversite eğitimi almamışken, 78'i (%48,8) üniversite mezunudur. Sporcuların mezun oldukları yükseköğretim kurumlarına bakıldığında 36'sinin (%22,5) Beden Eğitimi, 42'sinin (%26,3) ise diğer yükseköğretim kurumlarından mezun oldukları görülmektedir. Sporcuların kıdem (profesyonel spor içinde geçirdikleri yıl) durumu incelendiğinde 28'inin (%17,5) 1-4 yıl, 43'unun (%30,6) 5-8 yıl, 83'ünün (%51,9) 9 ve üzeri yıldır sporculuk yaptıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin branşlarına göre dağılımları incelendiğinde, %38,6'sının bireysel branş antrenörü (N=17), %45,5' inin ikili branş antrenörü (N=20) ve %15,9'unun takım sporları antrenörü (N=7) olduğu görülmektedir. Bu antrenörlerin %18,2'si kadın, %81,8'i erkek antrenördür. Antrenörlerin 16'sı (%36,4) 18-35 yaş grubu,

* Prof. Dr. Ali Balcı, Prof. Dr. İlayet Aydın, Prof. Dr. Fehmi Tuncel, Doç. Dr. Şener Büyüköztürk, Doç. Dr. Nüket Çıkrıkçı Demirtaşlı, Yrd. Doç. Dr. Ömay Çokluk, Yrd. Doç. Dr. Ferda Gürsel, Yrd. Doç. Dr. Oğuz Özbek, Dr. Zeki Pehlivan, Dr. Serdar Gürbüz.

14'ü (%31,8) 36-41 yaş grubu ve 14'ü (%31,8) 42 yaş ve üstü yaş grubu arasındadır. Antrenörlerin 17'si (%38,6) üniversite eğitimi almamışken, 27'si (%61,4) üniversite mezunudur. Üniversite mezunu olan 27 antrenörün 12'si (%27,3) Beden Eğitimi mezunu iken, 15'i (%34,1) diğer yükseköğretim kurumları mezunudur. Antrenörlerin kıdem durumu incelendiğinde 16'sının (%36,4) 5-8 yıl, 28'inin (%63,6) 9 ve üzeri yıldır antrenörlük yaptıkları görülmektedir.

Verilerin Çözülmesi

Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Ölçeği'nin geliştirilmesi aşamasında ölçeğin faktör yapısı hem *açımlayıcı faktör analizi* (exploratory factor analysis) hem de *doğrulayıcı faktör analizi* (confirmatory factor analysis) ile incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkilere dayalı olarak faktör ya da faktörleri bulmayı amaçlarken, doğrulayıcı faktör analizinde değişkenler arasındaki ilişkiye dair daha önce belirlenen bir hipotezin sınanması söz konusudur (20,21,22). Doğrulayıcı faktör analizi (DFA), pek çok gözlenebilir değişkenin oluşturduğu faktörlerden (gizil değişkenlerden) oluşan faktöryel bir modelin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmeyi amaçlar. İncelenecek model, ampirik bir çalışmanın verileri kullanılarak belirlenmiş ya da belirli bir kurama dayandırılarak kurgulanmış bir yapı olarak tanımlanabilir (23). Literatür incelendiğinde DFA'nde modelin geçerliliğini değerlendirmek için çok sayıda uyum istatistiğinin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar içinde en sık kullanılanları (24,23)), Ki-Kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness, χ^2), İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI), Ortalama Hataların Karekökü (Root Mean Square Residuals, RMR veya RMS) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü'dür (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA). Ölçek puanları arasındaki korelasyonların hesaplanmasında Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

Antrenörlerin mesleki etik ilkelerine uyma sıklıkları arasında cinsiyet ve göreve göre anlamlı fark olup olmadığı, anılan iki faktöre göre oluşan alt gruplarda ölçek puanlarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle, gruplar arası karşılaştırmalarda parametrik olmayan istatistiklerden Mann Whitney U-testi kullanılmıştır.

BULGULAR

I. AMEİO'nun Faktör Yapısı: Yapı Geçerliliği

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek ve böylece yapı geçerliliğini incelemek amacıyla AFA kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir. Buna göre ölçekte yer alan 34 maddeden 21'inin birinci faktörde yüksek yük değeri, 13'ünün de ikinci faktörde yüksek yük değeri verdiği görülmüştür. Faktör yükü sınırı .50 olarak belirlenmiştir. Birinci faktörde yer alan 21 maddenin faktör yük değerlerinin .516 ile .788 arasında, ikinci faktörde yer alan 13 maddenin faktör yük değerlerinin .573 ile .726 arasında değiştiği görülmüştür. Faktörlerden birincisi ölçeğe toplam varyansın %47,37'sini, ikinci faktör %5,28'ini açıklamaktadır. İki faktörün açıkladığı toplam varyans %52,65'dir.

Birinci faktörü oluşturan 21 madde, antrenörlerin mesleklerine ilişkin sahip olmaları gereken sorumluluklar ile ilgilidir. Maddelerin ölçtükleri özellikler dikkate alınarak faktöre, "Sorumluluk" ismi verilmiştir. Ölçeğin ikinci faktörünü oluşturan 13 madde, ise saygı ile ilgilidir. Anılan maddelerin ölçtükleri özellikler dikkate alınarak faktöre, "Saygı" ismi verilmiştir.

Tablo 2. AFA Sonuçları (Faktör Yükleri ve Faktör Ortak Varyansları)

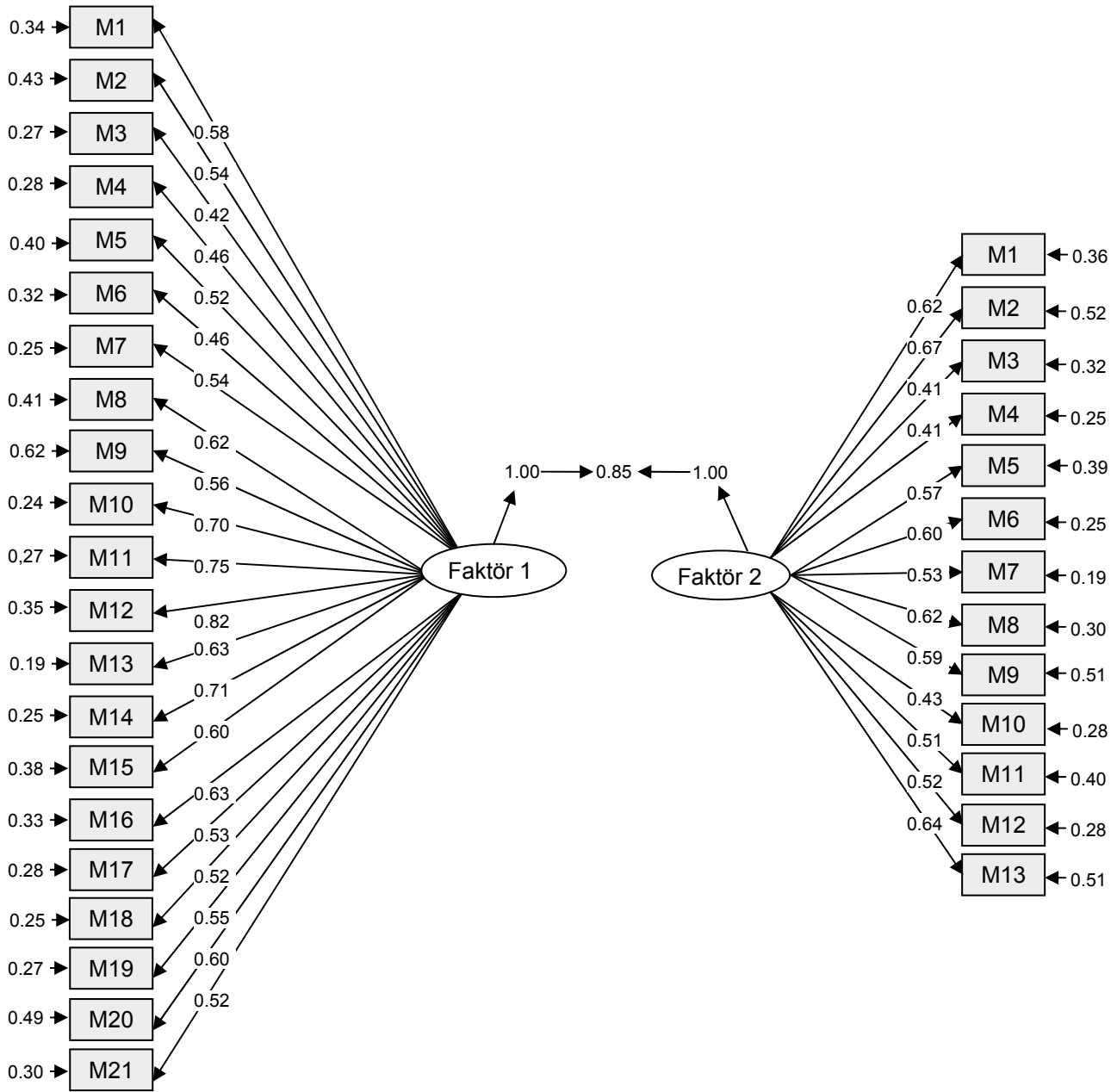
	Madde No	Faktör 1 Sorumluluk	Faktör 2 Saygı	Ortak Varyans
Yarışma ve antrenmanlarda güvenli bir çevre sağlar,	M59-01	,788		,653
Mesleğini iyi bir şekilde yerine getirebilmek için kendini sürekli geliştirir,	M61-02	,753		,618
Basın toplantısı ya da toplum önündeki konuşmalarda doğru bilgi verir,	M 53-03	,738		,680
Sakatlanan sporcuları uygun tıbbi müdahaleye yönlendirerek, doktor önerilerine göre hareket eder,	M 55-04	,724		,680
Sporcularının kişisel -ailevi sorunlarına yardım eder,	M56-05	,722		,663
Kendi sporcuları dışındaki sporculara da ihtiyaçları olduğu durumda destek verir,	M 60-06	,717		,581
Her bir sporcunun varlığına saygı duyar,	M62-07	,716		,593
Bünyesinde çalışan sporcuların gelişimine katkı sağlayacak her türlü alan uzmanları ile işbirliği içinde bulunur,	M66-08	,663		,531
Sporcularını röportaj esnasında nasıl davranması gerektiği konusunda bilgilendirir,	M52-09	,654		,673

DOLAŞIR TUNCEL, S., BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., “Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği”

Sporculara zarar verebilecek antrenman tekniklerinden kaçınır,	M54- 10	,637	,635
Malzeme seçiminde sporcuların güvenliğine dikkat eder,	M58- 11	,626	,516
Sakatlanmış sporcuların yarışmalara devamı kararını verirken, sporcuların gelecekteki sağlıklarını ön plana alarak sakatlıktan tam olarak iyileşmeden antrenmanlara dönmelerine izin vermez,	M47- 12	,610	,560
Uygun olduklarında sporcularına sorumluluk vererek yetişmelerini sağlar,	M43- 13	,609	,437
Zararlı ilaç kullanımına karşı sporcularını bilgilendirerek önleyici bir tutum sergiler,	M49- 14	,578	,493
Profesyonel olmayan sporculardan antrenman için talep ettiği süre sporcuların öğrenimleri ve akademik gelişimleri için ayrılan süreyi etkilemez,	M14- 15	,576	,424
Sporcular ve aileleri ile sporcuların takım içerisindeki hak ve sorumlulukları ile ilgili iletişim kurar,	M50- 16	,567	,369
Sporcularına sporun yanı sıra eğitimin önemini de vurgular,	M13-17	,544	,519
Sporcularına kazanmanın iyi bir takım çalışmasının sonucu olduğunu benimsetir,	M64- 18	,543	,451
Sporcularına antrenmanın amaçlarını açıklar,	M44- 19	,532	,438
Sporcuları cezalandırırken kişiliklerine zarar vermez,	M36- 20	,529	,461
Sporcularına kuralların uygulanma amaçlarını açıklar,	M30- 21	,516	,415
Toplumun antrenöre duyduğu saygıyı azaltacak davranışlardan kaçınır,	M21- 22	,726	,613
Sahip olduğu yeterlilikleri abartmaz,	M26-23	,689	,545
Sportmen davranışı teşvik eder,	M20- 24	,666	,596
Yasalarca herhangi bir zorunluluk olmadıkça bağlı bulunduğu kurumla (finansal, transfer politikası v.b.)ve sporcuları ile ilgili bilgileri (kişisel problemleri, ailevi bilgileri v.b.)gizli tutar,	M17- 25	,663	,484
Rekabette dürüstlüğe önem verir,	M48- 26	,658	,520
Yarışma kurallarına saygılıdır,	M07- 27	,656	,532
Yazılı kurallara olduğu kadar yazılı olmayan kurallara da (fair play) sadık kalır,	M06- 28	,649	,552
Yarışma sırasında hakemlerin verdikleri kararlara saygılıdır,	M22- 29	,636	,472
Sporcularını ve seyircilerini hakemlere karşı kışkırtmaz,	M18- 30	,606	,473
Hakemlere karşı daima kontrollü ve seviyeli davranır,	M25- 31	,596	,436
Diğer antrenör ve kulüpleri eleştirirken küçültücü ifadeler kullanmaz,	M19- 32	,595	,589
Sporu koruma ve geliştirme sorumluluğuna sahiptir,	M09- 33	,575	,384
Sporcularını toplum önünde eleştirerek aşağılamaz, küçük düşürmez,	M23-34	,573	,414

AFA ile belirlenen iki faktörlü yapının verilerle ne derece uyum gösterdiğini belirlemek amacıyla DFA uygulanmıştır. DFA sonucunda uyum indeksleri $\chi^2=1272,24$ (sd=525, p<.001), $(\chi^2/sd)=2.42$, RMSEA=0.08, RMS=0.03, standardize edilmiş RMS=0.05, GFI=0.73 ve AGFI=0,69 olarak bulunmuştur. DFA ile hesaplanan madde-faktör ilişkilerine ait katsayılar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1’de, modelde yer alan faktörler ile o faktörde yer alan maddeler arasındaki ilişki gösterilmektedir. Faktörden maddeye doğru çizilen doğrular üzerindeki değerler, faktörlerin maddeler üzerindeki etki büyüklüklerini (standardize edilmiş katsayıları); maddelere dışarıdan gelen doğrular üzerindeki değerler ise, maddelerde açıklanamayan varyans oranlarını göstermektedir. Faktörler ile maddeleri arasında hesaplanan ilişki katsayılarına bakıldığında, tüm maddeler için bu değerler .30’dan yüksek olduğu görülmektedir. Gözlenen tüm faktör-madde ilişkileri .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Şekil 1: AMEİÖ DFA, Faktör-Madde İlişkisi

II. Güvenilirlik

AMEİÖ'den elde edilen puanların güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Alfa değerleri birinci faktör için .95, ikinci faktör için .92 ve ölçeğin tümü için .97'dir. Puanların güvenilirliği, ek olarak testi yarılama yöntemi ile incelenmiştir. Spearman Brown iki yarı test korelasyonu birinci faktör için .88, ikinci faktör için .82 ve toplam için .84 olarak hesaplanmıştır. AMEİÖ'de yer alan maddelerin katılımcıları, antrenörleri mesleki etik ilkelerine uyma sıklıklarına ilişkin algıları bakımından ne derece ayırt ettiğine ilişkin düzeltilmiş madde toplam korelasyonları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde ölçekte yer alan tüm maddeler için madde-toplam korelasyon değerlerinin .553 ile .799 arasında değiştiği görülmektedir.

Tablo 3: AMEİÖ’de Yer Alan Maddelerin Madde Toplam Korelasyon Değerleri

Madde No	Madde Faktör Korelasyonu	Madde Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde Faktör Korelasyonu	Madde Toplam Korelasyonu
M59- 01	,736	,689	M64- 18	,642	,650
M61-02	,712	,667	M44- 19	,621	,632
M 53-03	,801	,771	M36- 20	,649	,654
M 55-04	,798	,780	M30- 21	,602	,616
M56- 05	,781	,758	M21- 22	,726	,661
M 60-06	,698	,668	M26-23	,676	,637
M62- 07	,718	,694	M20- 24	,728	,706
M66- 08	,688	,659	M17- 25	,617	,570
M52-09	,791	,799	M48- 26	,646	,618
M54- 10	,768	,773	M07- 27	,667	,655
M58- 11	,689	,687	M06- 28	,685	,665
M47- 12	,715	,719	M22- 29	,562	,553
M43- 13	,627	,617	M18- 30	,620	,610
M49- 14	,681	,677	M25- 31	,705	,730
M14- 15	,626	,621	M19- 32	,623	,569
M50- 16	,577	,559	M09- 33	,600	,582
M13-17	,677	,695	M23-34	,519	,599

III. Ölçek Puanlarının Cinsiyete ve Göreve Göre Karşılaştırılması

Antrenörlerin meslek etik ilkelerine uyma sıklıklarının cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. AMEİÖ Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Görev	Cinsiyet	n	Sıra Ort.	U	p
Sorumluluk	Antrenör	Erkek	36	24.58	69.00*	.021
		Kadın	8	13.13		
	Sporcu	Erkek	113	73.65	1881.50**	.004
		Kadın	47	96.97		
Toplam	Erkek	149	98.57	3512.50	.117	
	Kadın	55	113.14			
Saygı	Antrenör	Erkek	36	22.94	128.00	.643
		Kadın	8	20.50		
	Sporcu	Erkek	113	76.27	2177.00	.072
		Kadın	47	90.68		
Toplam	Erkek	149	99.44	3641.50	.221	
	Kadın	55	110.79			
Toplam	Antrenör	Erkek	36	23.99	90.50	.104
		Kadın	8	15.81		
	Sporcu	Erkek	113	74.51	1978.50*	.011
		Kadın	47	94.90		
Toplam	Erkek	149	98.80	3545.50	.140	
	Kadın	55	112.54			

* p<.05, **p<.01

Tablo 4 incelendiğinde, sorumluluk puanları arasında tüm grupta cinsiyete göre anlamlı fark bulunmazken (U=3512.50, p>.05), hem antrenör grubunda (U=69.00, p<.05) hem de sporcu grubunda (U=1882.50, p<.01) cinsiyete göre anlamlı farklar bulunmuştur. Erkek antrenörler kadın antrenörlerden, kadın sporcular ise erkek sporculara göre sorumluluk ile ilgili antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerini daha yüksek bulmuşlardır. Saygı puanları arasında ise tüm grupla birlikte (U=3641.50, p>.05), hem antrenör grubunda (U=128.00, p>.05) hem de sporcu grubunda (U=2177.00, p>.05) cinsiyete göre anlamlı fark bulunmamıştır. Toplam puanlara bakıldığında ise sadece sporcu grubunda anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kadın sporcular (U=1978.50, p<.05) erkek sporculara göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerini daha yüksek bulmuşlardır.

Antrenörlerin meslek etik ilkelerine uyma düzeylerinin göreve göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. AMEİÖ Puanlarının Göreve Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	Görev	n	Sıra Ort.	U	p
Sorumluluk	Erkek	Antrenör	36	106.28	908.00**	.000
		Sporcu	113	65.04		
	Kadın	Antrenör	8	22.19	141.50	.273
		Sporcu	47	28.99		
	Toplam	Antrenör	44	132.15	2215.50**	.000
		Sporcu	160	94.35		
Saygı	Erkek	Antrenör	36	99.44	1154.00**	.000
		Sporcu	113	67.21		
	Kadın	Antrenör	8	30.38	169.00	.665
		Sporcu	47	27.60		
	Toplam	Antrenör	44	130.17	2302.50**	.000
		Sporcu	160	94.89		
Toplam	Erkek	Antrenör	36	104.32	978.50**	.000
		Sporcu	113	65.66		
	Kadın	Antrenör	8	25.81	170.50	.682
		Sporcu	47	28.37		
	Toplam	Antrenör	44	132.06	2219.50**	.000
		Sporcu	160	94.37		

**p<.01

Tablo 5 incelendiğinde, sorumluluk puanları arasında tüm grupta (U=2215.50, p<.01), anlamlı bir fark saptanmıştır. Antrenörler sporculara göre sorumluluk ile ilgili mesleki etik ilkelere daha yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca erkek antrenör ve sporcularda da (U=908.00, p<.01) göreve göre anlamlı bir fark saptanmıştır. Antrenörler sporculara nazaran mesleki etik ilkelere daha yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir. Saygı puanları arasında tüm grupta (U=2302.50, p<.01) ve erkek antrenör ve erkek sporcular (U=1154.50, p<.01) arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Her iki grupta da antrenörler sporculara göre saygı ile ilgili mesleki etik ilkelere daha yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir. Toplam puanlara bakıldığında ise tüm grupta (U=2219.50, p<.01) ve erkek antrenör ve sporcu grubunda (U=978.50, p<.01) antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Antrenörler her iki grupta da sporculara göre mesleki etik ilkelere daha yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir.

TARTIŞMA

Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini belirlemede kullanılacak geçerlik ve güvenilirlik düzeyi yüksek bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla hazırlanan AMEİÖ'den elde veriler kullanılarak yapılan AFA, ölçeğin 34 maddeden oluşan 2 faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre ölçekte yer alan 34 maddeden 21'inin birinci faktörde yüksek yük değeri, 13'ünün de ikinci faktörde yüksek yük değeri verdiği görülmüştür. Birinci faktörde yer alan 21 maddenin faktör yük değerlerinin .516 ile .788 arasında, ikinci faktörde yer alan 13 maddenin faktör yük değerlerinin .573 ile .726 arasında değiştiği görülmüştür. Kline (1994) madde faktör yük değerlerinin .60 ve üstünde olmasını yüksek, .30-.59 olmasını orta düzeyde değerlendirmektedir (20). Tabachnick ve Fidell (2001) ise yük değerlerinin .45 ve üstünde olmasını iyi bir ölçüt olarak görmektedir (22). Bu çalışmada ölçekte yer alan 34 maddenin faktör yük değerleri .51 ve üzerindedir. Faktörlerden birincisi ölçeğin toplam varyansın %47,37'sini, ikinci faktör %5,28'ini açıklamaktadır. İki faktörün açıkladığı toplam varyans %52,65'dir.

Birinci faktörü oluşturan 21 madde, antrenörlerin mesleklerine ilişkin sahip olmaları gereken sorumluluklar ile ilgilidir. Maddelerin ölçtükları özellikler dikkate alınarak faktöre, "Sorumluluk" ismi verilmiştir. Ölçeğin ikinci faktörünü oluşturan 13 madde, ise saygı ile ilgilidir. Anılan maddelerin ölçtükları özellikler dikkate alınarak faktöre, "Saygı" ismi verilmiştir. Birçok uluslar arası spor komiteleri ve birlikleri tarafından belirlenen antrenörlük etik ilkeleri incelendiğinde ilkelerin profesyonellik, sorumluluk ve saygı boyutlarında belirlendiği görülmektedir (19,32, 33, 34 ,35, 36).

Antrenörlerin meslek etik ilkelerine uyma düzeylerinin cinsiyet ve görev değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine de bakılmıştır. Cinsiyet değişkenine ilişkin analiz sonuçları, erkek antrenörlerin kadın antrenörlere kıyasla etik ilkelere yüksek düzeyde uyduklarını belirttiklerini gösterirken, kadın sporcular erkek sporculara göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerini daha yüksek bulmuşlardır. Görev değişkenine bakıldığında ise antrenörler sporculara kıyasla

DOLAŞIR TUNCEL, S., BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., “Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği”

kendilerinin etik ilkelere daha yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir. Okul Müdürü-Öğretmen, Müfettiş-Okul Müdürü, Öğretmen-Öğrenci gibi üst-üst ilişkisi olan gruplar arasında yapılan benzer çalışmalarda bu araştırma da olduğu gibi üstler astlarına kıyasla kendilerinin etik ilkelere daha yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir (27, 30, 31).

Sonuç olarak; bu çalışmada elde edilen veriler üzerinden yapılan analiz sonuçları, 34 maddeden oluşan AMEİO'nun antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini ölçmeye yönelik iki faktörlü (Sorumluluk-Saygı) geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir. Sporcuları için model olan antrenörler, uygulamalarında sportmen davranışları ortaya koyma noktasında önemli bireylerdir. Bununla birlikte, antrenörler sporcularının etik davranışları benimsemeleri ve karşılaşmalarda sergilemelerini sağlamalıdır.

Kaynaklar

1. William C.; Davis, K.; Post, E.J. *Business and society, corporate strategy, publicly, ethics*. USA: Mc. Graw Hill Publishing Company. 1988 p.52.
2. Fain, G. “Ethics in health, physical education, recreation and dance”. Eric clearinghouse on teacher education Washington DC.00-04-1992. Eric Identifier, ED342775; 1992:1-4.
3. Kretchman, R. T., Morgan, J.M., Meier, K.V. . *Philosophic Injury in Sport*. S.A. Human Kinetics; 1994. p. 22.
4. Haynes, F. *Ethics in education*. (Translation: Semra Kunt Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Publishing; 2002. p. 29.
5. Lankard, B. A. “Resolving ethical dilemmas in the workplace a new focus for career development”. ERIC Clearinghouse No, CE 058749, 1991, P, 1-3. *Eric Identifier, ED334468*. Web://askeric.org/plweb-cqi/fastweb.
6. Kuçuradi, İ..*Uludağ Speech*. Ankara: Turkish Philosophy Community Publishing; 1997.p.21.
7. Pritchard, J. Codes of ethics. *Encyclopedia of Applied Ethics*. 1: California Academic Pres. 1988; 528.
8. Penney, D.; Chandler, T. (). Physical education, what future(s)? *Education and Society*. 2000; 5- 1.
9. Grossing, S.. Physical movements and sports. (Translation: Adnan Orhun, Metin Sayın) I. *Physical education and sport symposium in education Institutions*.19-21 December. Meb Publishing. 1992. p:48.
10. Whithead, M “Sport ethics and education”. *Sport Education and Society*. .1998; 3, 2:-239-241.
11. Bucher, C. A.; Wuest, D. A. . *Foundation of physical education and sport*. Santa Clara: Times Mirrow Mosby College Publishing. 1987.p. 19.
12. Johnson, C. *Assistant club coach. Coaching theory manuel. British amateur athletic board*, London: BAAB Publishing; 1984. p. 3.
13. Bucher, A. C.; West A. D. *Foundations of physical education exercise and sport*. New York: McGraw-Hill Companies.1999. p.22.
14. Robert, F. Priest, J.V. Krause, J. Besch ” Four year changes in college athletes ethical value choices in sports situations”. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 1999; 70, 2.-170-178.
15. Carry, D. What moral educational significance has physical education? A question in need of disambiguation, In M.J.McName and S.J. Parry, eds. *Ethics and Sport*. London. E. And FNSPON. 1998 p.119-133.
16. Singleton, E.C. ” Rules? Relationships? a feminist analysis of competition and fair play in physical education”. Official Journal of the National Association for Kinesiology and Physical Education in Higher Education. *QUEST* 2003; 55. -495-209.
17. Spencer, F.A. . “Ethics in physical education and sport education”. *Journal of Physical Education Recreation and Dance*, 1996; 67-37-39
18. Bergmann, D.S. “The logical connection between moral education and physical education”. *Journal of Curriculum Studies*, 2000; 32, 4, 561-573.
19. American Psychological Association (1992). Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct .December. 1992; 47 , 12.
20. Kline, P. *An easy guide to factor analysis*_ New York: Routledge 2000.
21. Stevens, J. *Applied multivariate statistics for the social science* (3rd edition). New Jersey: Lawrence Erlbaum. .1996.
22. Tabachnick, B. G.; Fidell, L.S. *Using multivariate statistics* (Fourth edition). Boston: Ally and Bacon. 2001.
23. Sümer, N. Structural equality model: basic concept and application. *Turkish Psychology Report*, 2000; 3 ; 6: 49-74.
24. Cole, D. A. . Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1987; 55, 1019-1031.
25. Marsh, H.W., Balla, J.R., & McDonald, R.P. . Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*,1998; 103, 391-410.
26. Anderson, J.C. & Gerbing D.W. The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 1984; 49, 155-173.
27. Aydın, İ.P. *Professional and organizational ethics*. Pegem Publishing.p.28. Ankara,2002
28. Balcı, A. Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri. Pegem Yayıncılık. Ankara. 2001.
29. Tezbaşaran, A. *Liker Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları.s.9 Ankara. 1997.
30. Çakır, R. *İlköğretim okul müdürlerinin etik davranışlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Erzurum. 1999.
31. Özbek, Ö. *Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki etik ilkeleri ve bu ilkelere uyma düzeyleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.2003.
32. American National Youth Sports Coaches Association. (2003). Coaches' Code of Ethics. Retrieved March, 22, 2004. web <http://www.nays.org>.

33. British Institute of Sports Coaches (2001, September) Code of Ethics for Athletics and Conduct for Sport Coaches Retrieved April 26, 2002, web, ([http://www. Brainmac.demon.co.uk/ukethics.htm](http://www.Brainmac.demon.co.uk/ukethics.htm))
34. Canadian Professional Coaches Association (2003) Coaching Code of Ethics Principles and Ethical Standart Retrieved January 20, 2004, (<http://www.coach.ca/member/ethicse.htm>)
35. International Coaches Federation (May ,2003) ICF Standart of Ethical Conduct. Retrieved October 25 2003. Web, (<http://www.icfoffice@coachfederation.org>)
36. United Kingdom Coaching Strategy Association (2002, April).Sport Coach, Coaching. Retrieved April 26, 2002, web,[http,//www.brainmac.demon.co.uk/coaching.htm](http://www.brainmac.demon.co.uk/coaching.htm)